

M.A. (Part-II) (Applied Economics) New CBCS Pattern Semester-IV
ECO24045 - Industrial Relations and Social Security

P. Pages : 2

Time : Three Hours

GUG/S/24/15534

Max. Marks : 80

-
- Notes : 1. All questions are compulsory.
2. All questions carry equal marks.

1. Define the industrial relations and Explain the changing role of factors of industrial relations. **16**

OR

What are the necessary conditions for good industrial relations?

2. Explain the meaning of mediation and discuss about the method of mediation for settlement of industrial disputes? **16**

OR

What is collective bargaining? Explain the obstacles to the growth of collective bargaining in India?

3. Write answers to the following questions **any two**. **16**

- a) Write a note on strike and lockouts in India.
- b) Explain the labour participation in industrial management.
- c) Explain the impact of globalization on economic status of industrial workers.
- d) Explain the nature of industrial democracy.

4. Write answers to the following questions **any two**. **16**

- a) Explain the difference between social insurance and social assistance.
- b) Explain the main provisions of Maternity Benefit Act, 1961.
- c) Define of social security and explain the need for social security.
- d) Write notes on Employee provident fund.

5. Write notes all questions are compulsory. **16**

- i) Voluntary Arbitration.
- ii) Collective Bargaining
- iii) Unorganized workers.
- iv) Types of strikes.

*****

M.A. (Part-II) (Applied Economics) New CBCS Pattern Semester-IV
ECO24045 - Industrial Relations and Social Security

Time : Three Hours

Max. Marks : 80

- सुचना :- 1. सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. अ) औद्योगिक संबंधाच्या व्याख्या सांगून औद्योगिक संबंधातील घटकाच्या बदलत्या भूमिका स्पष्ट करा. 16

किंवा

- ब) औद्योगिक संबंध सलोख्याचे राहण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या अटी कोणत्या?

2. अ) मध्यस्थी याचा अर्थ स्पष्ट करून औद्योगिक विवाद सोडविण्यासाठी मध्यस्थी या पद्धतीविषयी सविस्तर चर्चा करा? 16

किंवा

- ब) सामुहिक सौदेबाजी म्हणजे काय? भारतातील सामुहिक सौदेबाजीच्या वाढीतील अडथळे स्पष्ट करा?

3. खालील प्रश्नांचे उत्तरे लिहा कोणतेही दोन. 16

- अ) भारतातील संप व ताळेबंद यावर टिपा लिहा.
ब) औद्योगिक व्यवस्थापनात श्रमिकांचा सहभाग स्पष्ट करा.
क) औद्योगिक श्रमिकांच्या आर्थिक स्थितीवर जागतीकीकरणाचा प्रभाव स्पष्ट करा.
ड) औद्योगिक लोकशाहीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांचे उत्तरे लिहा कोणतेही दोन. 16

- अ) सामाजिक विमा आणि सामाजिक सहाय्य यातील फरक स्पष्ट करा.
ब) मातृत्व लाभ कायदा 1961 च्या मूख्य तरतूदी सांगा.
क) सामाजिक सुरक्षिततेची व्याख्या सांगून सामाजिक सुरक्षिततेची गरज स्पष्ट करा?
ड) कर्मचारी पीएफ योजना (भविष्य निर्वाह निधी) यावर टिपा लिहा?

5. टिपा लिहा सर्व प्रश्न अनिवार्य. 16

- 1) ऐच्छिक लवाद
2) सामुहिक सौदेबाजी
3) असंघटीत कामगार
4) संपाचे प्रकार

*****